

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

КРЕДИТТЕУ ЖӨНІНДЕ БАНКТЕРГЕ ПІКІРТЕРІМ ЖҮРГІЗУ

2020 ЖЫЛҒЫ
4-тоқсан

Кредиттеу жөнінде банктерге пікіртерім жүргізу

2020 жылғы 4-тоқсан

Корпоративтік секторды кредиттеу

2020 жылғы 4-тоқсанда банктер бизнес тарапынан кредитке сұраныстың аздап өсуін байқады (1-сурет). Кредитке сұраныстың артуы негізінен шағын бизнес есебінен болды, бұл көптеген банктерде байқалды. Бір жағынан, өткен тоқсандағыдай жеке кәсіпкерлердің жекелеген банктердің жылдам әрі ыңғайлы онлайн кредиттеріне деген қажеттілігі өсе берді, екінші жағынан, көптеген банктер БЖК-2025 мемлекеттік бағдарламасы (мөлшерлемелерді субсидиялау және мемлекет кепілдіктері) шеңберінде шағын, оның ішінде микрокәсіпкерлік субъектілерін белсенді түрде кредиттеді. Нәтижесінде, шағын бизнес тарапынан келіп түскен өтінімдер саны 80 мыңға дейін 3 есе өсті, ал қарыздың орташа сомасы 3,3 млн теңгеге (*m/m*) дейін 2 есе төмендеді.

Ірі банктерінде орта және ірі кәсіпкерлік субъектілері тарапынан кредитке сұраныс өсті, бұл жүйе бойынша сұраныс индекстерінің шамалы өсуіне әкелді. Жеделділік бөлінісінде негізгі құралдарды сатып алу қажеттілігіне байланысты ұзақ мерзімді қарыздарға сұраныс едәуір артты, бірақ айналым капиталын қаржыландыру қажеттілігімен бірге қысқа мерзімді қарыздарға біршама төмендеді. Сондай-ақ ірі банктер кредитке сұраныстың өсуін есепті тоқсанындағы сауда саласындағы бизнестің қазіргі борыштарын қайта құрылымдаумен байланыстырады.

Банктердің орта және ірі бизнес кредиттеуге дайындығы бұрынғы деңгейде сақталып, шағын бизнес үшін аздап өсті. Мәселен, 2020 жылдың басынан бері шағын бизнеске өтінімдер бойынша мақұлдау коэффициенті ұзақ уақыт төмендегеннен кейін 26%-дан 37%-ға дейін өсті. Сондай-ақ, банктер арасындағы байқалып отырған бәсекелестік аясында шағын бизнес үшін кредиттеу талаптары біршама жеңілдетілді, бірақ олар орта және ірі кәсіпкерлік субъектілері үшін өзгерген жоқ (2, 3 және 4-суреттер). Жекелеген банктер кепіл талаптары мен банктің басқа да комиссиялары бойынша талаптарды біршама жеңілдетті, ал жекелеген жағдайларда шағын бизнеске сыйақы мөлшерлемелері төмендетілді.

Соған қарамастан, кредитке өтінімдерді қарау кезінде ірі банктері коронавирустың таралуы аясында жергілікті атқарушы органдар енгізетін санитариялық нормалардың әсерін ескереді, бұл кейбір жағдайларда қызметі шектеулі клиенттерді кредиттеу талаптарын қатаңдатты немесе тоқтатты. Мұндай клиенттерге банктері негізінен мейрамхана бизнесін жатқызады, олар бұрынғысынша кредит бойынша қызмет көрсетуде қиындықтарға тап болып, қарыздарды қайта құрылымдау үшін жүгінуді жалғастырды.

Келесі тоқсанда орта және ірі бизнес тарапынан кредитке сұраныста өзгерістер күтілмейді. Жекелеген банктердің пікірінше, келесі тоқсанда шағын бизнес тарапынан кредитке сұраныстың өсуі жалғасады. Бірнеше банк шағын бизнеске берілетін кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесін аздап төмендетуді жоспарлап отыр.

Жеке тұлғаларды кредиттеу

4-тоқсанда ипотекалық, авто және кепілсіз қарыздар бойынша жеке кредиттеу өнімдеріне сұраныс аздап артты. Сонымен қатар, кепілге берілетін тұтынушылық қарыздарға сұраныс біршама төмендеді (5-сурет).

4-тоқсанда ипотека бойынша түскен өтінімдер саны өсуді жалғастырды, бірақ өсім сәйкесінше 3-тоқсандағыдай айтарлықтай болған жоқ, 17,1% және 84,7%. Банктердің пікірінше, сұраныстың өсуі жылжымайтын мүлік нарығын дамыту перспективаларымен және мемлекеттік бағдарламалардың жоғары рөлімен, негізінен ірі банктерде қолдау тапты. Бұл ретте, ипотеканың өсуін тежейтін факторлар орташа банктің оны біріктіру кезеңінде кредиттік қызметін уақытша тоқтата тұруы және жекелеген банктердегі жылжымайтын мүлікке байланысты емес тұтыну шығыстарының ұлғаюы болды.

4-тоқсанда тұтынушылық кредиттеудегі сұраныстың ең көп өсуі кепілсіз қарыздарда сақталады. Олар бойынша өтінімдер саны 18,4%-ға (*m/m*) артып, жиынтығында 6,5 млн болды. Респонденттер сұраныстың өсуі негізінен маркетингтік акцияларын өткізу және кейбір банктердің пайыздық мөлшерлемелерді төмендетуі есебінен болғанын атап өтті. Алайда, өсу 2020 жылдың басқа кезеңдерімен салыстырғанда айтарлықтай болған жоқ, өйткені карантиндік шаралар кезінде кейінге қалдырылған сұраныс алдыңғы тоқсанда жүзеге асырылды.

Өз кезегінде, кейбір банктердегі клиенттердің төлем қабілеттілігіне қойылатын қолданыстағы жоғары талаптар кепілге берілген тұтынушылық қарыздарға сұранысты төмендетуде рөл атқарды. Есепті тоқсанда автокредиттерге түскен өтінімдердің саны аздап өсті, бірақ мақұлданған өтінімдердің үлесі төмендеді. Мұндай өзгеріс банктердің автокредиттерді тек босатылған қаражат есебінен беруімен түсіндіріледі. Сондай-ақ, банктер «Қазақстанның Даму Банкі» АҚ-тың жеңілдікті бағдарламасы шеңберінде 2021 жылғы бірінші жартыжылдықта кезекті транштың түсуін күтуде.

4-тоқсанда банктердің бөлшек сауданы кредиттеуге дайындығы айтарлықтай өзгерген жоқ. Жүйе бойынша сыйақы мөлшерлемелері бұрынғы деңгейде қалды, алайда жекелеген банктерде авто және кепілсіз кредиттер бойынша кредиттік скорингтің шекті мәндеріне өзгерістер енгізілді. Ипотекалық кредиттеу бойынша талаптар кепілдік талаптар бөлігінде біршама жеңілдеген, ал тұтынушылық кредиттеу бойынша клиенттерінің төлем қабілеттілігін біртіндеп жақсартуға байланысты кредиттік лимиттің ұлғаюы байқалады.

2021 жылдың басында көптеген банктер тұрғын үй сатып алу немесе жөндеу мақсатында зейнетақы жинақтарын алу мүмкіндігіне байланысты ипотекаға сұраныстың өсуін күтуде. Сондай-ақ, бірқатар банктер тұтынушылық кредиттер бойынша талаптарды клиенттердің кредит төлеу қабілеттілігіне қойылатын талаптарды төмендету және

пайыздық мөлшерлемелерді төмендету түрінде жеңілдетуді жоспарлап отыр, бұл келесі тоқсанда кепілсіз қарыздарға сұраныстың күтілетін өсуін білдіреді.

Зерттеу бойынша жалпы ақпарат

Ұлттық Банк банктерге кредиттеу бойынша сауалнаманы тоқсан сайынғы негізде кредиттік ресурстарға сұраныс пен ұсыныстың өзгеруін бағалау мақсатында жүргізеді. Сауалнама банктің жалпы кредиттік саясатын қалыптастыруға және тәуекелдерін басқаруға жауап беретін банк басшыларына арналған. Зерттеу барысында барлық банктерде сауалнама арқылы және кейіннен жекелеген банктердің өкілдерінен сұхбат алумен пікіртерім жүргізіледі. Көптеген сұрақтарға жауаптардың төменде келтірілген бір нұсқасын таңдауды көздейді:

-1 = едәуір азаяды (азайды)/қатаңдайды (қатаңдады)

-0,5 = аз ғана азаяды (азайды)/ қатаңдайды (қатаңдады)

0 = сол деңгейде қалады (қалды)

0,5 = аз ғана өсті (өседі)/ жеңілдейді (жеңілдеді)

1 = едәуір өсті (өседі)/ жеңілдейді (жеңілдеді)

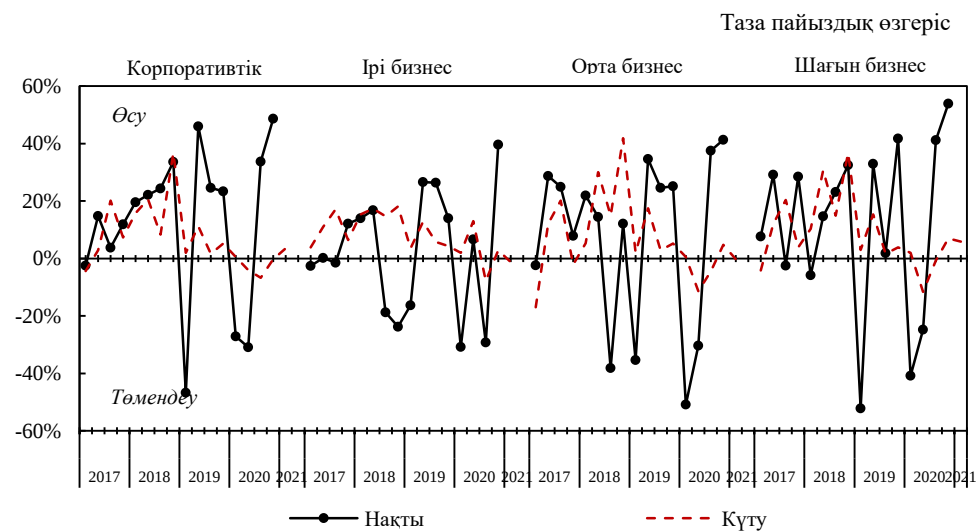
2018 жылғы 1-тоқсанға дейін сауалнама нәтижелері өлшемдердің ұлғайғанын (жеңілдегенін) атап өткен респонденттер мен оның төмендегенін (қатаңдануын) атап өткен респонденттер үлесі арасындағы айырмасын – таза пайыздық өзгерісті (ТПӨ) есептеу арқылы қарапайым орташа мән ретінде біріктірілді.

2018 жылғы 1-тоқсаннан бастап зерттеу нәтижелері кредиттеу нарығының тиісті сегментіндегі банктің үлесін ескере отырып ТПӨ-ге біріктіріледі. Бұл индикатордың мәні - егер барлық банктер «едәуір азайды/қатаңдады» дегенді таңдаса - 100%-дан, егер барлық банктер «едәуір ұлғайды/жеңілдеді» дегенді таңдаса - 100%-ға дейін өзгеруі мүмкін.

Осы ТПӨ индикаторының оң мәні өсу (жеңілдеу) үрдісін, теріс мәні - өлшемдердің төмендеу (қатаңдау) үрдісін білдіреді. Бұл ретте таза пайыздық өзгерістің мәні өлшемдегі өзгеріс шамасын көрсетпейді, тек өзгерістің өзін білдіреді.

2018 жылғы 1-тоқсаннан бастап келіп түскен және мақұлданған кредиттік өтінімдер бойынша сұрақтар енгізілді (№21, 22, 23 сұрақтар). Келіп түскен өтінімдердің жалпы санында кредиттік шешім қабылданған (мақұлданған/бас тартылған) өтінімдер және зерттеу жүргізу кезінде қарастырылып жатқан өтінімдер қамтылды.

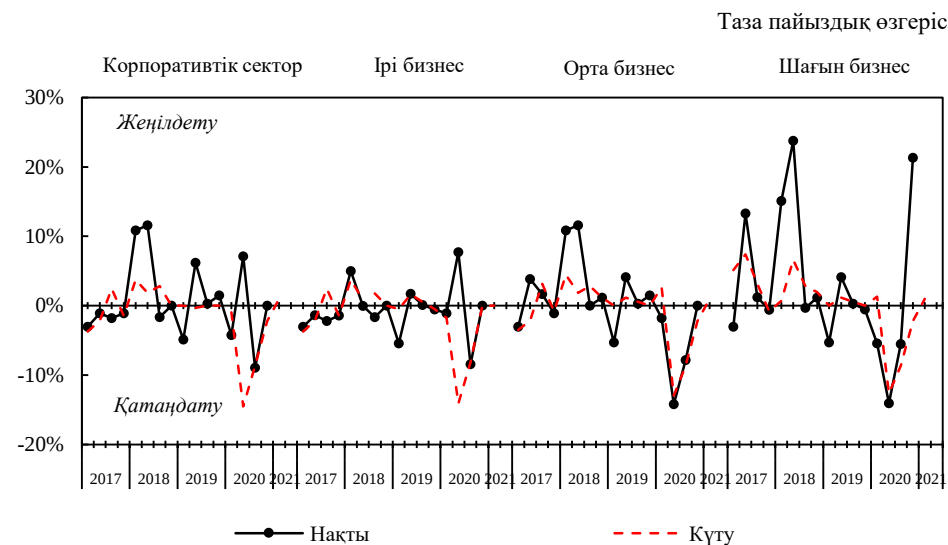
1-сурет. Кәсіпкерлік субъектілерінің кредит ресурстарына сұраныс

(а) №1 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерінің кредитке сұранысы соңғы 3 айда қалай өзгерді (маусымдық ауытқуларды қоспағанда)? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерінің кредитке сұранысы келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кәсіпкерлер тарапынан кредиттік ресурстарға сұраныстың ұлғаюының белгісі болады.

2-сурет. Корпоративтік секторды кредиттеу талаптары

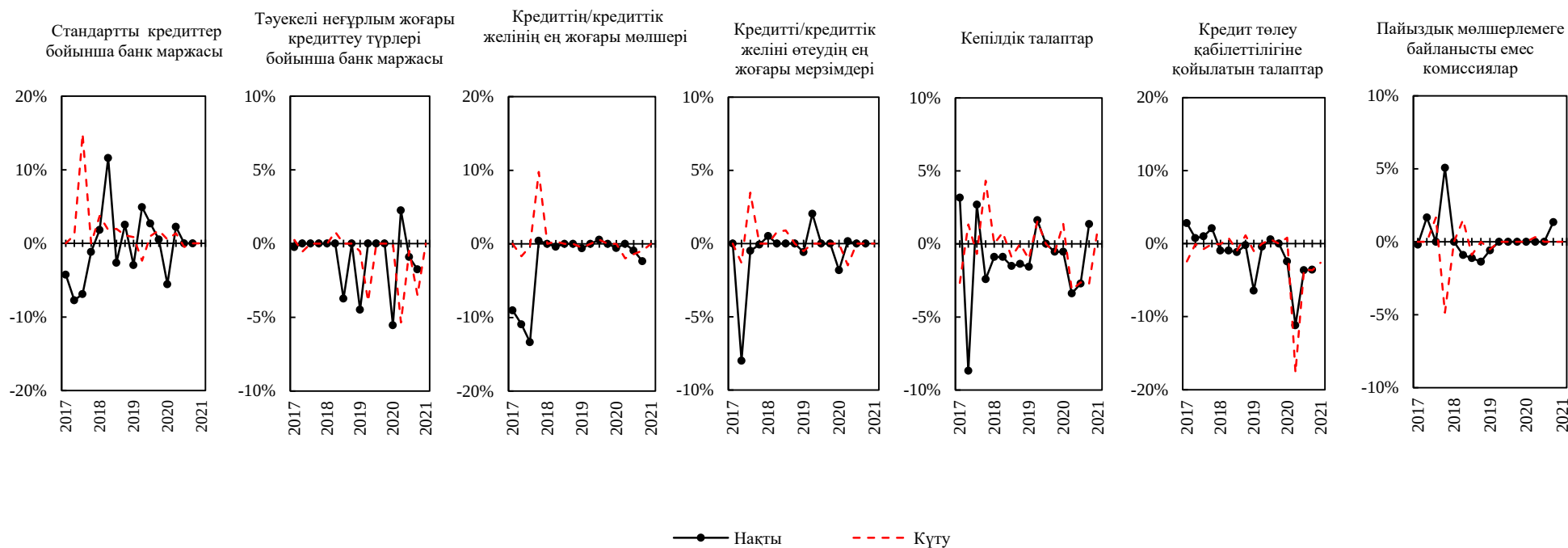

(а) №5 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

3-сурет. Кредиттеудің жекелеген талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

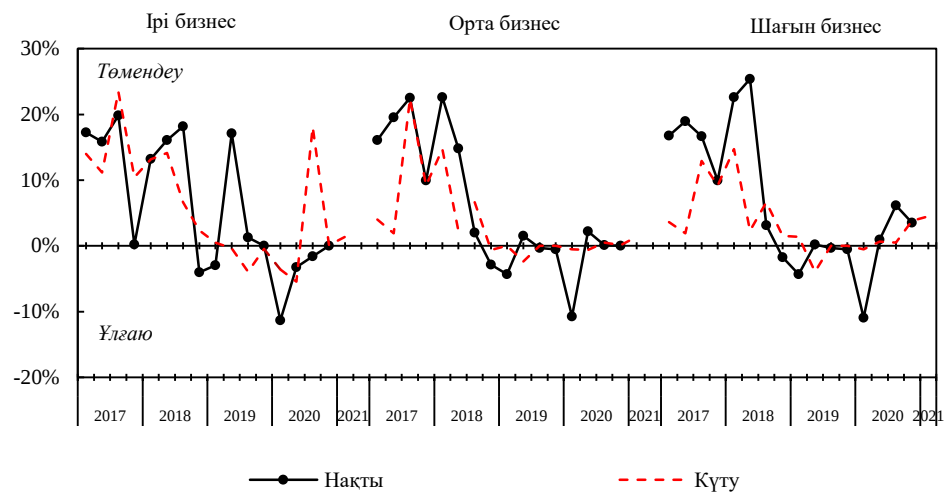

(а) №7 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеудің төменде келтірілген талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеудің төменде келтірілген талаптары келісі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

4-сурет. Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемелері

Таза пайыздық өзгеріс

(а) №8 сұрақ: Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза өзгеріс корпоративтік секторға арналған кредиттеріне сыйақы мөлшерлемелерінің төмендеу белгісі болады.

5-сурет. Жеке тұлғалар тарапынан кредит ресурстарына сұраныс

Таза пайыздық өзгеріс

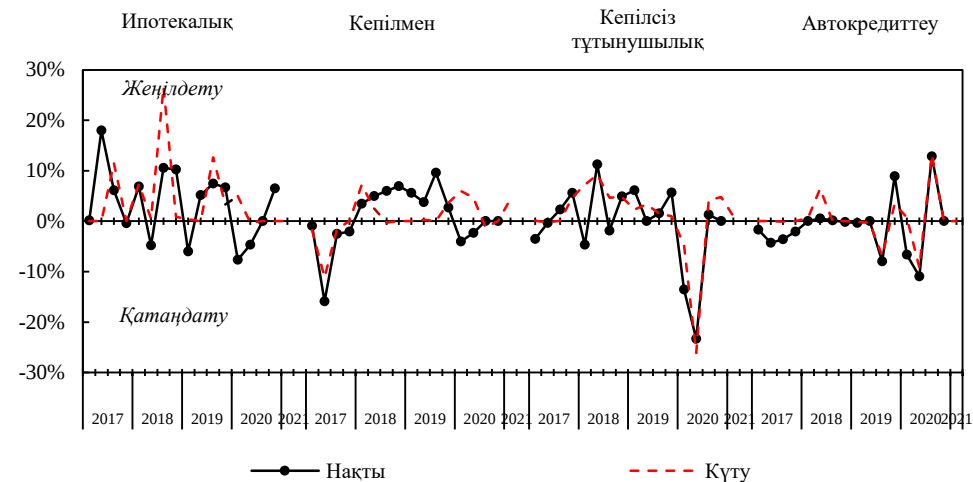

(а) №9 сұрақ: Жеке тұлғалардың кредитке сұранысы соңғы 3 айда қалай өзгерді (маусымдық ауытқуларды қоспағанда)? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғалардың кредитке сұранысы келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс жеке тұлғалар тарапынан кредит ресурстарына сұраныстың ұлғаюының белгісі болады.

6-сурет. Жеке тұлғалардың кредиттеу талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

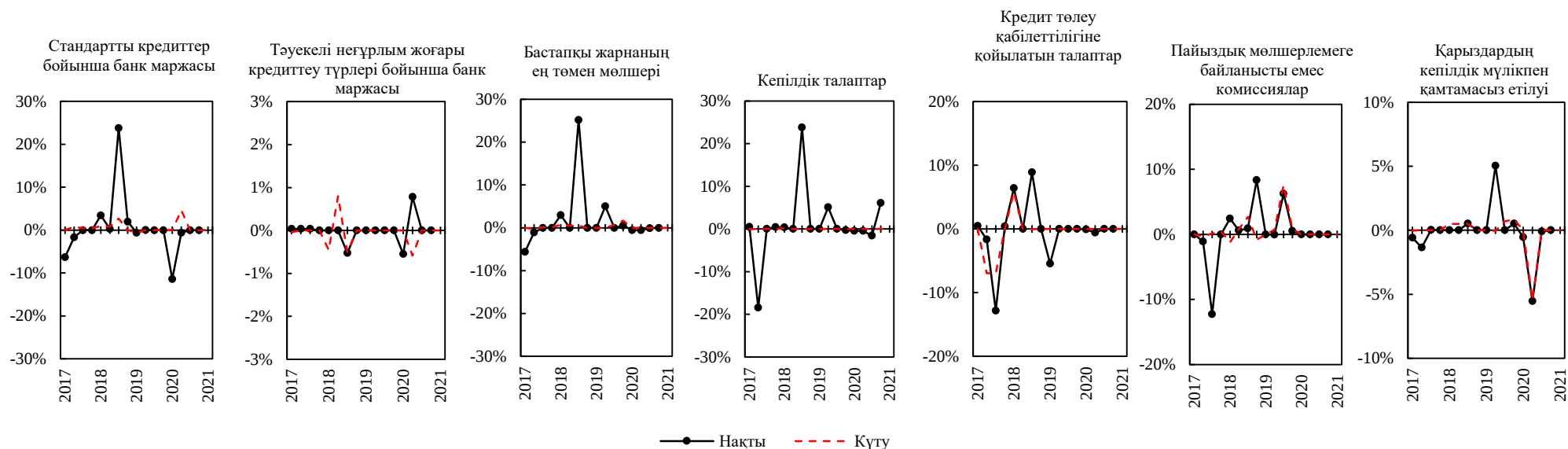

(а) №13 сұрақ: Жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

7-сурет. Ипотекалық кредиттеу талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

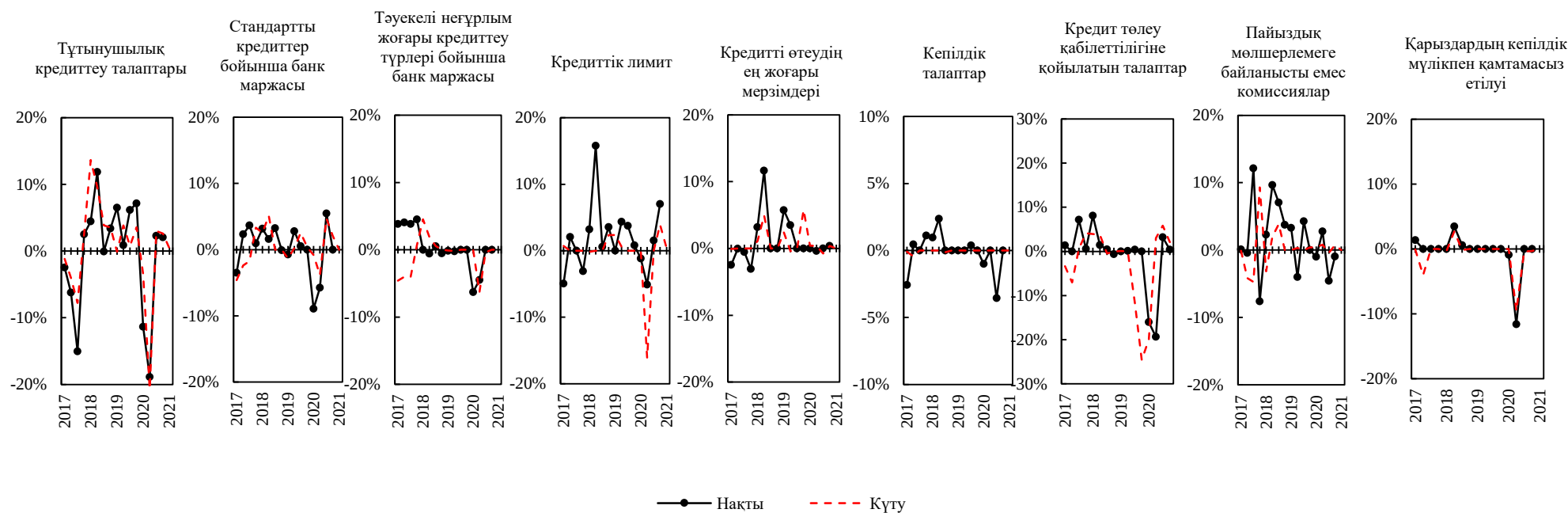

(а) №16 сұрақ: Ипотекалық кредиттеудің төменде келтірілген талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше ипотекалық кредиттеудің төменде келтірілген талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Таза оң пайыздық өзгеріс ипотекалық кредиттеудің талаптары қысқаруының белгісі болады.

8-сурет. Тұтынушылық кредиттеудің талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

(а) №13 сұрақ: Жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

№15 сұрақ: Тұтынушылық кредиттеудің төменде келтірілген факторлары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше тұтынушылық кредиттеудің төменде келтірілген факторлары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Таза оң пайыздық өзгеріс тұтынушылық кредиттеудің талаптарын қысқарту белгісі болады.

9-сурет. Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі

Таза пайыздық өзгеріс

- (а) №18 сұрақ: Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі келесі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Таза оң пайыздық өзгеріс жеке тұлғаларға арналған кредиттердің сыйақы мөлшерлемесін төмендету белгісі болады.